

Müslümanlar İçin Dini Başetme Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması *Reliability and Validity of Turkish Adaptation of Muslim Religious Coping Scale*

Filiz KÜNÜROĞLU¹ - Emine Sevinç SEVİ TOK²

Abstract

The aim of the present study is to evaluate psychometric properties of Muslim Religious Coping Scale (MRC) in Turkish sample. The sample was composed of 315 (28.9 % male and 71.1 % female) adult participants. In addition to MRC, Revised Religious Orientation Scale, and Religious Coping Scale were administered. The item analysis revealed one of the items do not work in Turkish population. The result of the confirmatory factor analysis supported the three factor structure for the MRC scale and the adjusted fit indexes in the results of confirmatory factor analysis was at acceptable level. Reliability estimates by Cronbach alpha values and Split half coefficients were found quite high for the total scale and MRC subscales.. Finally, The MRC demonstrated good construct validity, showing statistically significant relationships with other scales; Religious Coping Scale and Revised Religious Orientation Scale. These findings suggest that the validity and the reliability of MRC were satisfactory for Turkish population.

Keywords: *Muslim Religious Coping, Religious coping, Reliability, Validity, Scale adaptation.*

Öz

Bu çalışmanın amacı Müslümanlar için Dini Başetme Ölçeği'nin (MDBÖ) Türkçe formunun yetişkinler için psikometrik özelliklerinin incelenmesidir. Çalışmanın örneklemini 315 yetişkin (%28.9 erkek ve %71.1 kadın) gönüllü katılımcı oluşturmuştur. MDBÖ'nün yanı sıra, Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim Ölçeği, Dini Başa Çıkma Tarzları Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan madde analizi sonucunda ölçeğin bir maddesinin Türk örnekleme işlemediği gözlenmiş ve ölçek 19 madde üzerinden değerlendirilmiştir. Doğrulayıcı Faktör Analizinden elde edilen veriler, MDBÖ'nün üç faktörlü yapısını desteklemiş ve Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçlarındaki uyum indeksleri kabul edilebilir düzeyde çıkmıştır. Ölçeğin toplam puan ve alt ölçek puanları için hesaplanan Cronbach Alpha katsayıları ile iki yarı test güvenilirlik değeri oldukça yüksek seviyelerde bulunmuştur. Son olarak, kriter geçerliği açısından, MDBÖ'nün Dini Başa Çıkma Tarzları Ölçeği (DBÇTÖ) ve Yeniden Yapılandırılmış Dini Yönelim Ölçeği (YMDYÖ) toplam puan ve alt ölçek puanları ile istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler gösterdiği gözlenmiştir. Sonuç olarak, ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğinin tatmin edici düzeyde olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: *Müslüman dini başetme, Dini başa çıkma, Güvenilirlik, geçerlilik, Ölçek uyarlama.*

¹ İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Psikoloji Bölümü, filiz.kunuroglu@ikc.edu.tr.

² İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Psikoloji Bölümü, eminesevinc.tok@ikc.edu.tr.

ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0002-2728-6200¹ / 0000-0002-8546-1281²

Giriş

İnsanlar yaşamları boyunca olumlu ya da olumsuz stres yaratan pek çok olayla karşılaşmakta, bu olayların sonucunda yaşadığı olumsuz duyguları kontrol edebilmek ve dönüştürebilmek için değişik başa çıkma stratejilerine başvurmaktadır. Bu stratejilerden biri olan dini başa çıkma, stresli durumlarda maneviyat ve dini inançlar ışığında bilişsel ve davranışsal teknikleri kullanabilmek olarak tanımlanmaktadır³. Bu tanım ışığında, dini baş etme, dini pratikleri yerine getirme, dini lider ya da cemiyetlerden sosyal destek alma, yaşanan stresli olayları tanı ile olan ilişki doğrultusunda tekrar yapılandırma gibi pek çok farklı şekilde deneyimlenebilmektedir⁴. Dini başetme stratejisinin son yıllarda yaşlılarda⁵, azınlık gruplarda⁶ ve ciddi tehdit oluşturan yaşam olaylarıyla karşılaşan kişilerde diğer stratejilere göre sıklıkla başvurduğuna pek çok araştırmada değinilmiştir⁷. Dini başetme stratejilerine başvurma sıklığındaki artış, bu stratejiyi kullanan kişilerin bireysel farklılıkları, stratejiyi kullanmaya sebep olan faktörler ve yöntemin etkinlik düzeyi gibi pek çok alanda yeni araştırmalar tasarlanmasına sebep olmuş ve her geçen gün araştırmacıların alana olan ilgisinin artmasını sağlamıştır.

Dini başetme alanyazını, Lazarus ve Lakman'ın (1984) dini baş etme teorisini genişleten Pargament (1997) tarafından yönlendirilmiştir. Pargament (1997), dindarlık kavramını 'kutsalla ilişkili anlam arayışı' olarak açıklamış ve kişinin dindarlık düzeyinin artmasının dini baş etme stratejisini daha çok kullanılmasına sebep olduğunu belirtmiştir. Dini baş etme üzerine yapılan epidemiyolojik çalışmalar, çok yüksek oranda kişinin aile⁸, iş⁹, kronik rahatsızlıklar, kültürleşme¹⁰, kişisel travma¹¹ gibi alanlara ilişkin stres kaynakları ile karşılaştığında dini bir dayanak noktası olarak aldığını ve başetme stratejisi olarak kullandığını ortaya koymuştur. Yapılan pek çok araştırma, dini baş etme ile psikolojik iyi oluş ilişkisine odaklanmıştır. Ano ve Vasconcellos (2005) tarafından 49 araştırma üzerine yapılan meta analiz çalışmasında, dini baş etme ile iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koyulmuştur. Literatürde, dini baş etmenin iyi oluşa doğrudan etkisinin yanı sıra, stres ile iyi oluş arasındaki ilişkide aracı rolünün de olduğu bildirilmiştir¹². Yani din, fiziksel hastalıklardan, göç ve adaptasyon sürecindeki zorluklara, psikolojik travmalardan, düşük düzey yaşam memnuniyetsizliğine kadar her alandaki stres kaynakları için farklı tecrübeleri deneyimleyen bireylere dayanak noktası oluşturabilmektedir.

Müslümanlar için din, benliğin bilişsel, duygusal, davranışsal ve manevi bileşenlerine işleyen, bütünsel bir yaşam şeklidir¹³. Bu da, Müslümanların stresli bir durumla karşılaştıklarında dini baş etme stratejilerini diğer dine mensup olan kişilere oranla daha fazla kullanmalarına sebep olmaktadır¹⁴. Bugüne kadar dini baş etme konusunu inceleyen pek çok çalışma batılı Hristiyan toplumlara odaklanmış olsa da, gerek ulusal gerekse uluslararası alan yazında Müslüman bireylere odaklanan ve dini baş etme odaklı araştırmalar yürütülmeye başlanmıştır. Özellikle batılı ülkelerdeki etnik azınlıklara odaklanan çalışmalar¹⁵ ile konunun alanyazında popülerlik kazandığı gözlenmektedir.

³ Pargament 1997.

⁴ Pargament, Smith, Koenig ve Perez, 1998.

⁵ Conway 1986.

⁶ Bulman ve Wortman 1977.

⁷ Pargament, Koenig ve Perez 2000.

⁸ Mahoney, Pargament, Tarakeshwar ve Swank, 2008; Webb vd. 2010.

⁹ Shin vd. 2014.

¹⁰ Vasquez 2010.

¹¹ Ai, Peterson ve Huang 2003.

¹² Aydın, Fisher ve Frey 2010.

¹³ Abu-Raiya ve Pargament 2011.

¹⁴ Cinnirella ve Loewenthal 1999.

¹⁵ Ai, Peterson ve Huang 2003; Klokgieters, Van Tilburg, Deeg ve Huisman 2019.

Müslüman toplumların dini başetme stratejilerini kullanmalarına yönelik çalışmalar her zaman birbiriyle tutarlı sonuçlar ortaya koymamışlardır¹⁶. Örneğin, Aflakseir ve Coleman'ın savaş mağduru öğrenciler üzerine yaptığı çalışma, dinin öğrencilerin adaptasyonlarını hızlandırdığını ve travma sonrası stres bozukluğu etkilerini ortadan kaldırdığını göstermiştir¹⁷. Diğer taraftan, şiddet gören kadınlar üzerine yapılan bir çalışma da, dinin kişilere güç vermek kadar kırılabilirliğe da sebep olduğunu ortaya koymuştur. Kuran okumak gibi pratiklerin güç veren bir başetme stratejisi olmasının yanında, dinin sabır ve kabullenmeyi öğütleyen yapısının kadınları yardım istemekten alıkoymuş ve pasifleştirdiği bildirilmiştir¹⁸.

Dindarlık kavramı da psikoloji perspektifiyle pek çok açıdan incelenmiştir. Araştırmalar, dindarlığın fiziksel ve psikolojik sağlığa olan etkilerinin yanında kişiler ve gruplar arası ilişkilere de etki ettiğini ortaya koymuştur¹⁹. Araştırma sonuçları dindarlığın bireysel bir inanç sisteminin ötesinde aynı zamanda grup kimliğini ve aidiyetini belirleyen bir unsur olarak görülmesi gerektiğini göstermiştir²⁰. Aynı zamanda, yaşanan bağlamın dindarlık, gruplar arası algı ve iyi oluş arasındaki ilişkiyi etkilediği bildirilmiştir. Müslümanlığın damgalandığı ve damgalanmadığı toplumlarda kişilerin dine bakışı, uyum düzeyi, özdeğer ve depresyon düzeyleri değişiklik göstermektedir²¹.

Müslümanlara karşı önyargının olduğu toplumlarda, kişiler tarafından algılanan ayrımcılık ve algılanan kültürel mesafe arttıkça dindarlığın psikolojik sağlığa etkisinin, dindar toplumlara oranla daha az olduğu ortaya koyulmuştur. Her ne kadar Önceleri Yeni Zelanda çift kültürlü bir ülke olsa da, 1980 ve 1990'larda göç politikası değişmiş, ülkedeki etnik, kültürel ve dini çeşitlilik artmış ve Yeni Zelanda çok kültürlü bir ulusa dönüştürmüştür²². Yeni Zelanda halkı çoğunlukla çok kültürlü ideolojiyi benimsemektedir²³ ve Yeni Zelanda İslamafobik bakış açısına en uzak ülkelerden biridir²⁴.

Alan yazın incelendiğinde dini baş etme kavramının, Müslüman toplumlara spesifik olarak uygulanabilecek, kültür ve dinin özelliklerini bünyesinde barındıran sınırlı sayıda ölçme aracı olduğu gözlenmektedir²⁵. Bu noktadan hareketle, Adam ve Ward 2016 yılında Yeni Zelanda'daki Müslümanlar üzerinde İslam dini kültürünün de yansıtıldığı bir ölçek geliştirmişlerdir. Bu çalışmanın amacı, Adam ve Ward (2016) tarafından geliştirilen Müslümanlar için Dini Baş Etme Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yürütülmesidir.

Yöntem

Örneklem

Çalışmanın örneklemini İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi'nde okuyan toplam 315 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Katılımcıların 91'i (%28.9) erkeklerden, 224'ü (%71.1) kadınlardan oluşmuş olup yaş ortalaması 20.58'dir. Sınıf dağılımlarına bakıldığında, katılımcıların 88'inin (%27.9) birinci sınıf, 85'inin (%27) ikinci sınıf, 79'unun (%25.1) üçüncü sınıf ve 63'ünün (%20) dördüncü sınıf öğrenci olduğu gözlenmiştir. Sosyoekonomik düzey incelendiğinde, katılımcıların 22'sinin alt (%7), 183'ünün orta (%58.1),

¹⁶ Aflakseir ve Coleman 2009; Gardner, Krageloh ve Henning 2014; Hassouneh-Phillips 2003.

¹⁷ Aflakseir ve Coleman 2009.

¹⁸ Hassouneh-Phillips 2003.

¹⁹ Koenig, McCullough, ve Larson 2000; Spilka, Hood, Hunsberger ve Gorsuch 2003; Ward 2013.

²⁰ Verkuyten ve Yıldız 2007.

²¹ Friedman ve Saroglu 2010.

²² Ward ve Liu 2012.

²³ Ward ve Margarot 2008.

²⁴ Adam ve Ward 2016.

²⁵ Aflakşehir ve Coleman 2011; Khan ve Watson 2006.

108'inin üst (%34.3) ekonomik seviyede ailelerden geldiği bulunmuştur.

Veri Toplama Araçları

Müslümanlar için Dini Başetme Ölçeği (MDBÖ): Zeenah Adam ve Colleen Ward tarafından 2016 yılında geliştirilen ölçek, Yeni Zelanda'da yaşayan Müslüman göçmenlerin kültürleşme stresi ve psikolojik iyi oluş düzeyleri ile dini başa çıkma stratejilerini kullanabilmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi için oluşturulmuştur. Ölçeğin orijinal formu toplam 20 maddeden oluşmakta olup, davranışsal (7 madde), bilişsel (9 madde) ve sosyal (4 madde) baş etme stratejileri olarak 3 faktörü içerdiği bildirilmektedir. Ölçeğin orijinal formunda bilişsel dini başa çıkma alt boyutu iç tutarlılık katsayısı (cronbach alpha) 0,92, davranışsal dini başa çıkma alt boyutu iç tutarlılık katsayısı 0,92, sosyal dini başa çıkma alt boyutu iç tutarlılık katsayısı 0,85 olarak belirtilmiştir. Beşli Likert tipinde hazırlanan ölçekte yüksek puan o baş etme stratejisinin daha çok kullanıldığını göstermektedir ve puanlamada ters madde bulunmamaktadır. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin veriler bu çalışmanın ışığında bildirilecektir.

Dini Başa Çıkma Tarzları Ölçeği (DBCTÖ): Pargament ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilen Dini Başa Çıkma Tarzları Ölçeği'nin (Religious Coping Scale-RCOPE) olumlu dini başa çıkma ve olumsuz dini başa çıkma olmak üzere iki faktörü bulunmaktadır. Ölçek, 14 maddeden (7 olumlu, 7 olumsuz) oluşmaktadır. Yaşam olaylarıyla başa çıkma ve bir dizi psikolojik verilerin arasındaki ilişkiyle bağlantısına bakılarak geliştirilen ölçeğin orijinal formunda olumlu dini başa çıkma alt boyutu iç tutarlılık katsayısı (cronbach alpha) 0,87, olumsuz dini başa çıkma alt boyutu iç tutarlılık katsayısı 0,81 olarak belirtilmiştir. Dörtlü Likert tipi formatında hazırlanan ölçekten alınan düşük puanlar o dini başa çıkma tarzının az, yüksek puanlar ise fazla kullanıldığını göstermektedir. Ölçeğin Türk kültürüne uyarlanması Ekşi (2001) tarafından yapılmıştır. Olumlu dini başa çıkma alt boyutunun iç tutarlılık katsayısı .64, olumsuz dini başa çıkma alt boyutunun ise .63 olarak bildirilmiştir.

Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim Ölçeği (YMDYÖ): Ercan (2009) tarafından geliştirilen 21 maddelik Dini Yönelim Ölçeği bireylerin dini yönelim biçimlerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu ölçeğin toplam dört alt boyutu bulunmaktadır; içsel dini yönelim (İDY), dışsal dini yönelim (DDY), katı kuralcı dini yönelim (KKDY) ve sorgulayıcı dini yönelim (SDY). Ölçeğin amacı bireyin dini anlamlandırma şeklini ve dine bakış açısını ortaya koymaktır. Ölçeğin ilk formu Harlak, Eskin ve Demirkıran (2008) tarafından geliştirilmiş olup, içsel, dışsal ve sorgulayıcı yönelim olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Daha sonra Ercan (2009) bu ölçeği revize ederek ölçeğe bir alt boyut daha eklemiştir. Bu alt boyut katı kuralcı dini yönelimi ölçmektedir. Ölçek 7'li Likert şeklinde puanlanmaktadır. İçsel dini yönelim alt boyutunun güvenilirliği .93, dışsal dini yönelim alt boyutunun güvenilirliği .83, Katı kuralcı dini yönelim alt boyutunun iç tutarlılık katsayısı .81, sorgulayıcı dini yönelim alt boyutunun ise .73 olarak bulunmuştur.

Demografik Bilgi Formu: Katılımcıların sosyodemografik bilgilerinin sorgulandığı bu ölçek araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.

İşlem

Uyarlama çalışmasına başlanılmadan önce, ilk olarak orijinal ölçeği geliştiren araştırmacılardan gerekli izinler alınmış, ardından ölçeğin çevirisi için gerekli işlemlere geçilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama aşaması için Brislin (1986) tarafından önerilen ve uluslararası bir yöntem olan beş basamaklı standart çeviri-geri çeviri yöntemi kullanılmıştır İlk basamakta ölçek, ana dili Türkçe ikinci dili İngilizce olan iki öğretim üyesi tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Araştırmacılar tarafından bu iki çeviri birbiriyle karşılaştırılmış ve çeviride kullanılan farklı sözcükler diğer çevirmene çaprazlama yapılarak gönderilmiştir ve en sonunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan

sonra MDBÖ'nün ilk Türkçe taslak formu oluşturulmuştur. Ölçeğin taslak formu, iki öğretim üyesi tarafından Türkçe anlaşılabilirlik açısından değerlendirilmiştir ve sonuç olarak ölçeğin Türkçe formu oluşturulmuştur. Elde edilen form, geri çeviri süreci için uzun süre yurtdışında yaşamış (6 ila 10 yıl) ve her iki dile de hâkim iki öğretim üyesi tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. İlk aşamada olduğu gibi var olan farklılıklar karşılıklı çaprazlama yapılmış, uzlaşılıncaya kadar bu süreç devam etmiş ve ölçeğin son hali ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya ilişkin İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Etik Kurulu izni alınmasının ardından, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören katılımcılara sınıf ortamında bilgilendirilmiş onam formu dağıtılmış ve çalışmaya katılmaya istekli olan kişilere ölçekler yine sınıf ortamında toplu olarak uygulanmıştır.

İstatistiksel Analizler

Çalışmanın analizleri SPSS 22 Paket Programı ve AMOS kullanılarak yürütülmüştür. Öncelikle, yapı geçerliliğinin irdelenmesi için SPSS üzerinden Açıklayıcı Faktör Analizi ve madde analizine başvurulmuştur. Yine aynı program üzerinden ölçeğin güvenilirliğinin değerlendirilebilmesi için iç tutarlılık (cronbach alpha) analizleri ve iki yarı güvenilirliği ile ölçüt bağımlı geçerliliğinin sorgulanması için bir dizi korelasyon analizi kullanılmıştır. Son olarak, AMOS programı üzerinden uygulanan Doğrulayıcı Faktör Analizi ile ölçeğin yapı geçerliliği test edilmiştir.

Bulgular

Analizlere başlanılmadan önce veri setindeki toplam puanların dağılımları incelenmiştir. Sonuçlarda, tüm ölçek toplam puanlarının basıklık-çarpıklık (skewness-kurtosis) değerinin -2 ila 2 aralığında olduğu ve Kolmogorov-Smirnov test sonuçlarının istatistiksel olarak anlamsız olduğu gözlenmiştir. Böylelikle, veri setinin normal dağılım gösterdiği anlaşılmış olup, kullanılacak analizlerde parametrik yöntemlerin uygun olduğuna karar verilmiştir.

Yapı Geçerliliği Analizleri

MDBÖ'nün yapı geçerliliğinin test edilmesi için Açıklayıcı Faktör Analizi ile Doğrulayıcı Faktör Analizine başvurulmuştur. Ancak yapı geçerliliği analizlerine geçilmeden önce ölçeğe madde analizi ile %27'lik alt-üst grup karşılaştırması uygulanmıştır. Madde analizinden elde edilen düzeltilmiş madde toplam korelasyon değerleri Tablo 1'de sunulmuştur. Sonuçlar incelendiğinde, yedinci madde dışında tüm madde toplam korelasyonlarının .20'den büyük olduğu görülmektedir. Orijinal ölçekteki yedinci maddenin ise madde toplam korelasyonu .12 olarak bulunmuş olup, bu sebepten ötürü MDBÖ'nün Türkçe formunda bu madde çıkartılmış ve ölçek toplam 19 maddeli bir yapıya dönüşmüştür. %27'lik alt-üst grup karşılaştırmaları sonuçlarında ise, madde ortalama puanları arasındaki farklılıkların tümünün anlamlı çıktığı saptanmış olup değerler Tablo 1'de sunulmuştur.

Verinin Açıklayıcı Faktör Analizine uygunluğunun test edilebilmesi için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett küresellik testi uygulanmıştır. KMO örneklem uygunluk katsayısı 0.95 ve Barlett Sphericity Testi χ^2 değeri ise 5613.89 ($p < .001$) olarak bulunmuştur. Açıklayıcı faktör analizi yapılırken, temel bileşenler analizi ve varimaks rotasyon seçeneklerine başvurulmuş, original ölçek sonuçlarına uyumlu olarak faktör sayısı üçe sabitlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda üç faktörlü ölçek formu toplam varyansın %69.13'ünü açıklamıştır. Maddelere göre elde edilen faktör yüklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur. Ek olarak, orijinal makalede ölçek toplam puanının da kullanılabileceği bildirildiği için, MDBÖ'nün tek faktörlü olarak yapı geçerliliği de test edilmiştir. Sonuç olarak, tek faktöre sabitlendiğinde çıkan model toplam varyansın %58.41'ini açıklamıştır. Tek faktörlü form için maddelerin faktör yüklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Ölçeğin yapı geçerliliğinin test edilebilmesi için başvurulan bir diğer analiz Doğrulayıcı Faktör Analizidir. Hem ölçeğin orijinal formu hem de yukarıda bahsedilen açıklayıcı faktör analizi sonuçları doğrultusunda üç faktörlü

yapı oluşturulmuş ve bu model üzerinden yapılan analiz sonuçlarında uyum indekslerinin tam olarak istenilir düzeyde çıkmadığı gözlenmiştir ($\chi^2/sd= 5.89$, CFI= .82, GFI= .79, AGFI= .83, RMSEA= .10).

Tablo 1. Müslümanlar için Dini Başetme Ölçeği Madde Analizi ve Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

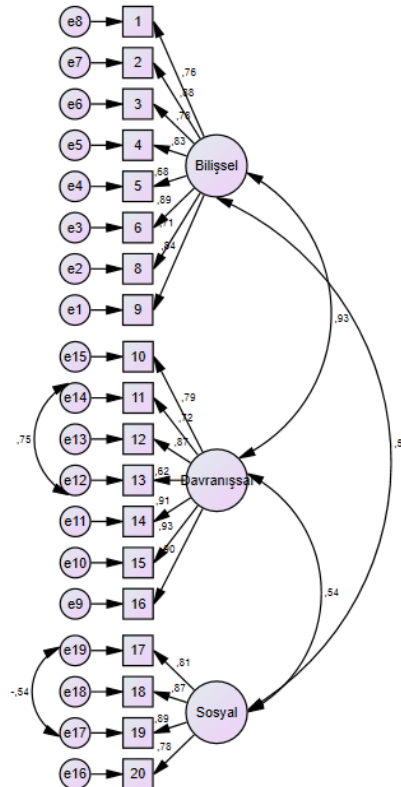
Ölçek Maddeleri ve Faktörleri	Tek Faktörlü Yapının Faktör Yükleri	Üç Faktörlü Yapının Faktör Yükleri	Düzeltilmiş Madde Toplam r	$t_{Alt-üst \%27}$
FAKTÖR 1: Bilişsel Dini Başetme				
1. Durumumu Allah'ın bir takdiri olarak görürüm.	.74	.75	.71	17.80*
2. Sabretmeye çalışırım çünkü Allah sabredenlerle beraberdir.	.84	.84	.81	21.80*
3. Kendime 'sıkıntılarını beni Allah'a yaklaştıracaklarını' söylerim.	.79	.70	.76	21.16*
4. O durumda Allah'ın bana vermek istediği dersi ararım.	.81	.75	.78	22.31*
5. Çektiğim sıkıntının beni günahlarımdan arındırdığını düşünürüm.	.69	.62	.66	18.08*
6. Durumumu Allah'ın bir sınavı olarak görürüm.	.86	.83	.82	26.98*
8. Sahip olduğum nimetleri hatırlamaya çalışır şükrederim.	.68	.71	.66	13.75*
9. Allah'tan bağışlanma dilerim.	.83	.83	.81	25.06*
FAKTÖR 2: Davranışsal Dini Başetme				
10. Belirli duaları okurum.	.79	.72	.77	22.65*
11. Kur'anı Kerim'i okuyarak onu kendime rehber edinirim.	.81	.56	.78	20.77*
12. Dua ederek yardım isterim.	.82	.64	.79	19.52*
13. Kuran'ı okurum.	.71	.59	.68	16.10*
14. Allah'a daha fazla dua ederim.	.85	.66	.83	27.16*
15. Allah'ın sevgi ve merhameti için dua ederim.	.87	.68	.84	29.08*
16. Allah'ı hatırlayarak huzur ararım.	.88	.77	.85	25.66*

FAKTÖR 3: Sosyal Dini Başetme				
17. Camideki etkinliklere katılımım.	.58	.78	.53	9.76*
18. Dini derslere katılımım.	.61	.88	.57	10.14*
19. Dini işlerde gönüllü olurum.	.64	.82	.60	10.61*
20. Caminin cemaatinden ilgi ve destek almaya çalışırım.	.52	.83	.48	7.14*

*p<0.001

Analiz sonucu elde edilen modifikasyon önerileri incelenmiş ve bu öneriler doğrultusunda 11 ile 13 ve 17 ile 19. maddelerin hataları birbirleriyle ilişkilendirilmiştir. Model tekrar analize sokulmuş ve elde edilen uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeye çıktığı gözlenmiştir (KİKARE/SD= 3.02, CFI= .94, GFI= .89, AGFI= .91, RMSEA= .07). Modele ilişkin bilgiler Şekil 1’de gösterilmiştir. Son olarak, orijinal makalede ölçek toplam puanının da kullanılabileceği bildirildiği için, MDBÖ’nin tek faktörlü olarak yapı geçerliği de test edilmiştir. Sonuç olarak, tek faktöre sabitlendiğinde çıkan model toplam varyansın %58.41’ini açıklamıştır. Tek faktörlü form için maddelerin faktör yüklerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Müslümanlar için Dini Başetme Ölçeği Doğrulamalı Faktör Analizi Modeli

Ölçüt Bağıntılı Geçerlik

Ölçeğin dış kriter geçerliğinin test edilebilmesi için, MDBÖ toplam puanı ile Dini Başa Çıkma Tarzları Ölçeği'nin olumlu ve olumsuz dini başa çıkma alt ölçek puan toplamları arasındaki ilişki incelenmiştir. Korelasyon analizi sonuçlarında, MDBÖ puanı ile olumlu dini başa çıkma puanı arasında pozitif ve güçlü ($r = .89, p < .001$), MDBÖ puanı ile olumsuz dini başa çıkma puanı arasında ise negatif yönde ve zayıf ilişkiye rastlanılmıştır ($r = -.15, p < .05$). Ek olarak, Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim Ölçeği'nin alt boyut puanları da dış kriter geçerliği için hesaplanmış ve MDBÖ toplam puanı ile içsel dini yönelim ($r = .79, p < .001$), dışsal dini yönelim ($r = .68, p < .001$) ve katı kuralcı dini yönelim ($r = .71, p < .001$) puanları arasında güçlü pozitif yönlü ilişkiler saptanmıştır. Sorgulayıcı dini yönelim puanı ile ise negatif ve ılımlı derecede ilişki gözlenmiştir ($r = -.28, p < .001$).

Güvenirlik Analizleri

MDBÖ'nün güvenilirliğinin ölçülmesi için iç tutarlılık analizi ve iki yarı güvenilirliği yöntemleri kullanılmıştır. İç tutarlılık analizi sonuçlarında, ölçeğin toplam puan Cronbach Alfa katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklerin Cronbach Alfa değerleri ise, bilişsel dini başetme için .96, davranışsal dini başetme için .94 ve sosyal dini başetme alt boyutu için .89 olarak bulunmuştur. İki yarı güvenilirliğinin sınamak amacıyla, tek sayılı maddeler bir forma çift sayılı maddeler bir forma gelecek şekilde ölçek soruları iki eşit parçaya bölünerek 10'ar maddeden oluşan iki form oluşturulmuştur. Bu iki formun toplam puanları arasındaki korelasyon katsayısı .93 olarak bulunmuştur ($p < .01$).

Tartışma

Bu çalışmanın amacı, Adam ve Ward (2016) tarafından geliştirilmiş olan Müslümanlar için Dini Başetme Ölçeği'nin (MDBÖ) Türkçe geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesidir. Öncelikle, ölçeğin Türk örneklem açısından madde yapılarının anlaşılabilmesi ve hem güvenilirlik hem geçerlik açısından bilgi verebilmesi için madde analizi ile 27'lik alt-üst grup karşılaştırması tekniği uygulanmıştır. Sonuçlar incelendiğinde, madde analizinden elde edilen madde toplam korelasyonları açısından, orijinal ölçekte bulunan 20 maddenin 19'unun .45'den büyük değerler alması, maddelerin temsil güçlerinin oldukça yüksek olduğunu düşündürmüştür. Ancak, orijinal ölçekte bulunan ve "Hatalarımı telafi etmeye çalışırım" ifadesinden oluşan 7. maddenin temsil gücünün oldukça düşük olduğu gözlenmiş olup, bu sebepten ötürü madde MDBÖ'nün Türkçe formundan çıkartılmıştır. Ek olarak, maddelerin ayırt ediciliğini belirlemek amacıyla yapılan %27'lik alt-üst grup karşılaştırma yöntemi sonucu, madde ortalama puanları arasındaki farklılıkların tümünün yüksek seviyede anlamlı çıktığı bulunmuş ve ölçeğin güvenilir olduğuna ilişkin bir kanıtı daha ulaşılmıştır.

MDBÖ'nün güvenilirliğinin test edilmesi için yapılan Cronbach Alfa analiz sonuçlarında, gerek toplam puanın gerekse de üç alt ölçek puanının iç tutarlılık düzeylerinin oldukça yüksek olduğu gözlenmiştir. Ayrıca iki yarı tekniği ile ölçeğin tek ve çift numaralı maddelerinden oluşturulan formlar arasındaki korelasyon da yüksek ilişki gösterdiği bulunmuştur. Tüm bu değerler, MDBÖ'nün Türkçe formunun oldukça güvenilir olduğunu destekler niteliktedir.

Ölçeğin yapı geçerliğinin değerlendirilmesi için Açımlayıcı Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizine başvurulmuştur. Açımlayıcı Faktör Analizi sonuçlarında, orijinal makalede önerilen üç boyuta sabitlendiğinde, üç boyutlu bu modelin toplam varyansın %69.13'ünü açıklayabildiği, dolayısıyla da ölçeğin kabul edilebilir bir yapı geçerliliğine sahip olduğu gözlenmektedir. Ayrıca, tek faktörlü yapının da toplam varyansın hatıra sayılır bir yüzdesini açıklayabiliyor olmasının, orijinal makalede de vurgulandığı gibi toplam dini başetme puanının kullanılabileceğine dair kanıt sağladığı düşünülmektedir. Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçlarında ise, orijinal

ölçeğe uygun olarak oluşturulan ve analiz programının önerdiği iki modifikasyon uygulanarak ulaşılan analiz sonuçlarında, üç alt boyutlu modelin kabul edilebilir seviyede uyum gösterdiği saptanmıştır. MDBÖ'nün ölçüt bağıntılı geçerliğine ilişkin bulgular incelendiğinde, Dini Başa Çıkma Tarzları Ölçeği'nin olumlu dini başa çıkma puanı arttıkça MDBÖ toplam puanının da arttığı, olumsuz dini başa çıkma puanı arttıkça ise MDBÖ toplam puanının anlamlı düzeyde düştüğü gözlenmiştir. Ek olarak, içsel, dışsal ve katı kuralcı dini yönelim arttıkça MDBÖ toplam puanında da artış olduğu, sorgulayıcı dini yönelimde ise negatif anlamlı bir ilişki gözlemlendiği bulunmuştur. Tüm korelasyon analizi sonuçlarında, elde edilen ilişkilerin yüksek seviyede olması da ölçeğin kritere bağlı ölçüt bağıntılı geçerliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Gerek yapı geçerliği, gerek ölçüt bağıntılı geçerlik analizleri, MDBÖ'nün Türkçe formunun geçerli bir ölçüm aracı olduğunu destekler nitelikte bulgular vermiştir.

Pek çok araştırmacı, Müslümanlar için dini baş etme kavramının çok yönlü yapısının olduğunu, içsel (kişinin Allah ile ilişkisi) ve dışsal (ritüeller ve diğer insanlarla ilişkisi) açıdan farklı bileşenlerine ayırarak vurgulamıştır²⁶. Bu bağlamda ölçeğin bilişsel, davranışsal ve sosyal alt boyutlarının olması, dini baş etme kavramının bütünsel ve çok yönlü yapısını karşılamaktadır. Dini baş etmenin özellikle sosyal bileşeninin kapsayıcılığının, kişilerin yaşadıkları kültüre göre değişiklik gösterebileceği düşünülmektedir. 'Sosyal bir değer olarak dindarlık' hipotezine göre (RASV), dinin kültürel bir unsur olarak değerli bulunduğu ülkelerde dindarlık, uyum ve psikolojik iyi oluşu olumlu yönde etkilemekte, ancak dindarlığın toplumsal bir değer olmadığı seküler toplumlarda, dindarlık, uyum ve psikolojik iyi oluş arasındaki daha düşük düzeyde bir ilişki görülmektedir²⁷. Bu bağlamda Türkiye'de, Avrupa'da ya da dünyanın diğer ülkelerinde yaşayan Türk toplumu için ölçeklerin geçerliliği değişebilir. Bu yüzden alanyazında özellikle farklı kültürlerde ve farklı değişkenlerle yapılacak araştırmalara ihtiyaç vardır.

Bu araştırma, MDBÖ'nin kültürlerarası geçerliliğini ortaya koymuş ve maddelerin Türkçe konuşan örneklem tarafından da anlaşılır olduğunu göstermiştir. Çalışmaya katılan hiç bir katılımcı dini baş etme ile ilgili olan maddeleri okumada ya da anlamada zorluk yaşadığını belirtmemiştir. Tercüme edilmiş, geçerli güvenilir bir dini baş etme ölçeği, araştırmalarında dindarlığı ve baş etme stratejilerini değişken olarak kullanacak olan araştırmacılara ve öğrencilere kaynak sağlayacaktır.

Sonuç olarak, toplam 19 maddeli ve üç alt boyutlu MDBÖ Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu sonucuna varılmıştır. Doğrudan Müslüman bireyleri hedef alarak geliştirilmiş bir ölçek olması bakımından MDBÖ'nün uyarılma çalışmasının özellikle ulusal alanyazına, ama aynı zamanda diğer ülkelerde yaşayan Türk toplulukları düşünüldüğünde uluslararası alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Stres ya da travmatik olaylar karşısında dini baş etme stratejilerinin kullanılmasını konu alan çalışmalar son yıllarda alanyazında oldukça artmakta olup²⁸, aynı zamanda Müslüman göçmenlerin yeni ülkelere uyumuna ilişkin de bakılan değişkenlerin başında dini baş etme gelmektedir²⁹. Dolayısıyla, ölçeğin bu alanlarda yürütülen güncel çalışmalarda da güvenle kullanılabilirliği düşünülmektedir.

²⁶ Abu Raiya, Pargament, Mahoney ve Stein 2008; Khan ve Watson 2006.

²⁷ Geubauer vd. 2015.

²⁸ Laufer ve Solomon 2011; Zuckerman, Korn ve Fostick 2017.

²⁹ Fernandez ve Loukas 2014; Sanchez ve ark. 2012.

Kaynakça

Abu Raiya, H., Pargament, K. I., Mahoney, A., ve Stein, C. (2008). A psychological measure of Islamic religiousness: Development and evidence for reliability and validity. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 18 (4), 291-315. <https://doi.org/10.1080/10508610802229270>

Abu Raiya, H., ve Pargament, K. I. (2010). Religiously integrated psychotherapy with Muslim clients: From research to practice. *Professional Psychology: Research and Practice*, 41 (2), 181. <https://doi.org/10.1037/a0017988>

Abu-Raiya, H., ve Pargament, K. I. (2011). Empirically based psychology of Islam: Summary and critique of the literature. *Mental Health, Religion & Culture*, 14(2), 93-115. <https://doi.org/10.1080/13674670903426482>

Adam, Z., ve Ward, C. (2016). Stress, religious coping and wellbeing in acculturating Muslims. *Journal of Muslim Mental Health*, 10 (2). <http://dx.doi.org/10.3998/jmmh.10381607.0010.201>

Ai, A. L., Peterson, C., ve Huang, B. (2003). The effect of religious-spiritual coping on positive attitudes of adult Muslim refugees from Kosovo and Bosnia. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 13 (1), 29-47. https://doi.org/10.1207/S15327582IJPR1301_04

Aflakseir, A., ve Coleman, P. G. (2009). The influence of religious coping on the mental health of disabled Iranian war veterans. *Mental Health, Religion and Culture*, 12 (2), 175-190. <https://doi.org/10.1080/13674670802428563>.

Aflakseir, A., ve Coleman, P. G. (2011). Initial development of the Iranian religious coping scale. *Journal of Muslim Mental Health*, 6 (1).

<http://dx.doi.org/10.3998/jmmh.10381607.0006.104>

Ano, G. G., ve Vasconcelles, E. B. (2005). Religious coping and psychological adjustment to stress: A meta-analysis. *Journal of clinical psychology*, 61 (4), 461-480. doi: 10.1002/jclp.20049

Aydin, N., Fischer, P., ve Frey, D. (2010). Turning to God in the face of ostracism: Effects of social exclusion on religiousness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36 (6), 742-753. <https://doi.org/10.1177/0146167210367491>

Bulman, R. J., ve Wortman, C. B. (1977). Attributions of blame and coping in the "real world": severe accident victims react to their lot. *Journal of personality and social psychology*, 35 (5), 351. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.35.5.351>

Cinnirella, M., ve Loewenthal, K. M. (1999). Religious and ethnic group influences on beliefs about mental illness: A qualitative interview study. *British Journal of Medical Psychology*, 72 (4), 505-524. <https://doi.org/10.1348/000711299160202>

- Conway, K. (1986). Coping with the stress of medical problems among black and white elderly. *The International Journal of Aging and Human Development*, 21 (1), 39-48. <https://doi.org/10.2190/B5F7-2BB3-YHEL-N868>
- Ekşi, H. (2001). Başaçıkma, dini başaçıkma ve ruh sağlığı arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. (Yayımlanmamış Doktora tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Ercan, N. (2009). The predictors of attitudes toward physical wife abuse: Ambivalent sexism, system justification and religious Orientation. (Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Fernandez, A., & Loukas, A. (2014). Acculturation and religious coping as moderators of the association between discrimination and depressive symptoms among Mexican-American vocational students. *Journal of immigrant and minority health*, 16(6), 1290-1293. <https://doi.org/10.1007/s10903-013-9952-z>
- Friedman, M., ve Saroglou, V. (2010). Religiosity, psychological acculturation to the host culture, self-esteem and depressive symptoms among stigmatized and nonstigmatized religious immigrant groups in Western Europe. *Basic and Applied Social Psychology*, 32 (2), 185-195. <https://doi.org/10.1080/01973531003738387>
- Gardner, T. M., Krägeloh, C. U., ve Henning, M. A. (2014). Religious coping, stress, and quality of life of Muslim university students in New Zealand. *Mental Health, Religion & Culture*, 17 (4), 327-338. <https://doi.org/10.1080/13674676.2013.804044>
- Gebauer, J. E., Sedikides, C., Schönbrodt, F. D., Bleidorn, W., Rentfrow, P. J., Potter, J., ve Gosling, S. D. (2017). The religiosity as social value hypothesis: A multi-method replication and extension across 65 countries and three levels of spatial aggregation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 113(3), e18. <http://dx.doi.org/10.1037/pspp0000104>
- Hassouneh-Phillips, D. (2003). Strength and vulnerability: Spirituality in abused American Muslim women's lives. *Issues in mental health nursing*, 24 (6-7), 681-694. <https://doi.org/10.1080/01612840305324>
- Khan, Z. H., ve Watson, P. J. (2006). Construction of the Pakistani Religious Coping Practices Scale: Correlations With Religious Coping, Religious Orientation, and Reactions to Stress Among Muslim University Students. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 16(2), 101-112. https://doi.org/10.1207/s15327582ijpr1602_2.
- Klokgieters, S. S., van Tilburg, T. G., Deeg, D. J., ve Huisman, M. (2019). Do religious activities among young-old immigrants act as a buffer against the effect of a lack of resources on well-being?. *Aging & mental health*, 23 (5), 625-632. <https://doi.org/10.1080/13607863.2018.1430739>
- Koenig, H. G., McCullough, M. E., ve Larson, D. B. (2000). *Handbook of religion and health*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Laufer, A., ve Solomon, Z. (2011). The role of religious orientations in youth's posttraumatic symptoms after exposure to terror. *Journal of religion and health*, 50 (3), 687-699. <https://doi.org/10.1007/s10943-009-9270-x>
- Lazarus, R. S., ve Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.

- Mahoney, A., Pargament, K. I., Tarakeshwar, N., ve Swank, A. B. (2008). Religion in the home in the 1980s and 1990s: A meta-analytic review and conceptual analysis of links between religion, marriage, and parenting. *Psychology of Religion and Spirituality*, 63-101. <http://dx.doi.org/10.1037/1941-1022.S.1.63>
- Pargament, K. I. (1997). *The Psychology of Religion and Coping: Theory Research Practice*. New York: Guilford Press.
- Pargament, K. I., Smith, B. W., Koenig, H. G., ve Perez, L. (1998). Patterns of positive and negative religious coping with major life stressors. *Journal for the scientific study of religion*, 710-724. <https://doi.org/10.2307/1388152>
- Pargament, K. I., Koenig, H. G., ve Perez, L. M. (2000). The many methods of religious coping: Development and initial validation of the RCOPE. *Journal of clinical psychology*, 56 (4), 519-543. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-4679\(200004\)56:4<519::AID-JCLP6>3.0.CO;2-1](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4679(200004)56:4<519::AID-JCLP6>3.0.CO;2-1)
- Sanchez, M., Dillon, F., Ruffin, B., ve De La Rosa, M. (2012). The influence of religious coping on the acculturative stress of recent Latino immigrants. *Journal of Ethnic and Cultural Diversity in Social Work*, 21(3), 171-194. <https://doi.org/10.1080/15313204.2012.700443>
- Shin, H., Park, Y. M., Ying, J. Y., Kim, B., Noh, H., ve Lee, S. M. (2014). Relationships between coping strategies and burnout symptoms: A meta-analytic approach. *Professional Psychology: Research and Practice*, 45(1), 44. <http://dx.doi.org/10.1037/a0035220>
- Spilka, B., Hood, R. W., Hunsberger, B., ve Gorsuch, R. (2003). *The psychology of religion: An empirical approach* (3rd ed.). New York: Guilford.
- Vasquez, Priscilla. (2010). *Religious coping and social support as mediators and/or moderators and acculturative stress in a latino community sample*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marquette University, WI.
- Verkuyten, M., ve Yildiz, A. A. (2007). National (dis)identification, and ethnic and religious identity: A study among Turkish-Dutch Muslims. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33, 1448–1462. <https://doi.org/10.1177/0146167207304276>
- Ward, C. (2013). Probing identity, integration and adaptation: Big questions, little answers. *International Journal of Intercultural Relations*, 37 (4), 391-404. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2013.04.001>
- Ward, C., ve Masgoret, A. M. (2008). Attitudes toward immigrants, immigration, and multiculturalism in New Zealand: A social psychological analysis 1. *International Migration Review*, 42 (1), 227-248. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2007.00119.x>
- Ward, C., ve Liu, J. (2012). Ethno-cultural conflict in Aotearoa/New Zealand: Balancing indigenous rights and multicultural responsibilities. D. Landis ve R. Albert (Der.), *Handbook of ethnic conflict: International perspectives içinde* (ss. 45-69). New York: Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-0448-4_3

Webb, A. P., Ellison, C. G., McFarland, M. J., Lee, J. W., Morton, K., ve Walters, J. (2010). Divorce, religious coping, and depressive symptoms in a conservative protestant religious group. *Family Relations*, 59 (5), 544-557. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2010.00622.x>

Zukerman, G., Korn, L., ve Fostick, L. (2017). Religious coping and posttraumatic stress symptoms following trauma: The moderating effects of gender. *Psychology of Religion and Spirituality*, 9 (4), 328–336. <https://doi.org/10.1037/rel0000075>

Extended Summary

People encounter many positive and negative events that cause stress during their lives and they resort to many coping strategies to control or transform the negative emotions that they experience as a result of these stressful events. One of these strategies, religious coping is defined as the ability to use cognitive and behavioral techniques in the light of spirituality and religious beliefs in stressful situations³⁰. Recent literature reveals that more and more people mention using religious coping as a strategy, especially in aging population³¹, in minority groups³², in familial problems³³, in work related problems³⁴, in acculturation process³⁵ and in personal traumas³⁶ where religion is reported to serve as a basis.

Religion is a holistic way of life that influences the cognitive, emotional, behavioral aspects of self for Muslims³⁷. Therefore, compared to other religions, Muslims tend to use religious coping strategies more often than the members of other religions³⁸. From this point forth, the aim of this study is to examine the reliability and validity of Turkish adaptation of Muslim Religious Coping Scale (MRCS) which was generated by Adam and Ward (2016).

The sample of the study was composed of 315 participants attending to the Faculty of Social Sciences and Humanities, Izmir Katip Çelebi University. 91 of the participants are males (28.9%), 224 of the participants were females (71.1%) and the average age of the participants is 20.58. In the study, Muslim Religious Coping Scale, Revised Religious Orientation Scale, Religious Coping Scale, and a demographic information form were administered as instruments.

Firstly, for item discrimination, upper and lower 27% for group averages were compared. When the results were examined, it was observed that all total item correlations were higher than .20, except item seven. As the total item score of the item in the original scale was found out to be .12, that item was removed and MRCS was converted to a 19 item structure. As a result of upper and lower 27% group averages comparison, the all item score differences were found to be significant. The results of confirmatory factor analysis supported the factor structure for the MRC scale. It was observed that the adjusted fit indexes in the results of confirmatory factor analysis was at acceptable level (CMIN/DF=3.02, CFI=.94, GFI=.85, AGFI=.91, RMSEA=.07). Correlation analysis revealed a strong positive significant relationship between MRCS and positive religious coping ($r = .89, p < .001$), and a weak negative relationship with negative religious coping ($r = -.15, p < .05$). In addition, for criterion related validity, total item scores of the subscales of Revised Religious Orientation Scale was checked. There was significant positive correlations between total score of MRCS and internal religious orientation ($r = .79, p < .001$), external religious orientation ($r = .68, p < .001$) and fundamentalist religious orientation ($r = .71, p < .001$), but there was modest negative relationship with quest religious orientation ($r = -.28, p < .001$).

For the internal consistency of the scales, Cronbach alpha coefficients were calculated for cognitive religious coping, social religious coping and total scale and found to be .96, .89 and .96 respectively. With respect to split

³⁰ Pargament 1997.

³¹ Conway 1986.

³² Bulman ve Wortman 1977.

³³ Mahoney et al., 2008; Webb et al. 2010.

³⁴ Shin ve ark. 2014, 1.

³⁵ Vasquez 2010.

³⁶ Ai ve ark. 2003; Pargament ve ark. 2000.

³⁷ Abu Raiya ve Pargament 2011.

³⁸ Cinnirella ve Loewenthal 1999.

half reliability, correlation coefficients for the total scores of the two forms were .93 ($p<.01$). These findings suggest that the validity and the reliability of MRC were satisfactory for Turkish population. As an instrument generated directly targeting the Muslim population, the Turkish adaptation of MRCS is considered to contribute to the literature both in national level and in international migration contexts.